

НАЦИОНАЛНИ СПЕЦИФИКИ НА ОСТАРЯВАНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ

Геновева Михова¹

Стареенето се разглежда като процес, засягащ изменението на цялостното демографско и икономическо възпроизводство. Специфичните му особености в България се определят по интензивността на повъзрастното реструктуриране на населението (1990 г. 20.4% над 60 и повече години, 2010 г. – 25.1%, 2030 г. – 26.6%) при неблагоприятните жизнено условия на преход през този период към пазарна икономика, силен спад на раждаемостта и нарастваща смъртност. Позовавайки се на концепцията на ЕС за активен живот на възрастните, както и на твърденията на редица европейски изследователи авторът защитава позицията им за полезността от възрастното население при добра обществено-държавна организация. Нещо повече, приема, че това е единственото алтернативно решение при забележително влошените показатели на развитието у нас – ниска производителност, недостиг на млада работна сила, ниски пенсии и ниска заетост на пенсионирано население в по-млади възрасти, все още работоспособно и със запазени професионални способности. Удължаването на човешкия живот в добро здраве, непостигнато у нас, се разглежда като бъдещо решение за един от важните източници на работната сила и ускоряването на икономическия растеж, а заедно с това – на подобряване на жизнения стандарт на всички поколения, както и на устойчивостта на населението.

Ключови думи: стареене, продължителност на живота, качество на живота, политики за населението, социално изключване

ВЪВЕДЕНИЕ

Обективният ход на развитието на населението през вековете променя доминантните относно проявяващите се закономерности и тенденции и в съответствие с тях определя приоритетите в социалната и демографската политика.

---

¹ Доц. д-р Геновева Михова – Институт за изследване на населението и човека при БАН
Адрес за контакти: g.mihova@abv.bg

През ХХ в. човечеството е изправено пред предизвикателството от бързо нарастващото по брой световно население. Това се превръща в основен проблем, за чието решаване ООН и специализираните му институции за населението съсредоточват основно усилията си и разработват съответни стратегии и политики.

За най-голямо демографско предизвикателство на ХХІ в., проявяващо се с пълна сила в Европа, с тенденция да се превърне в световно явление специалистите в тази област считат остаряването на населението и съпътстващите го последици за икономическото и социалното развитие.

Процесът на стареенето поражда проблеми, свързани не само с възрастните хора. Те засягат живота на хората от всички поколения, рефлектират многозначно върху различни области на функционирането на обществото. Ето защо в края на миналото и особено в началото на новото хилядолетие интересът към биологичните, физиологичните, психологичните и социално-икономическите аспекти на живота на населението в третата възраст чувствително нараства. Актуалността на проблема за застаряващото население се предопределя както от съвременните тенденции в демографското развитие в глобален и регионален мащаб, от промените в статуса на възрастните хора, така и от възникващите нови проблеми от икономическо и социално естество във връзка с тяхната издръжка и начин на живот. В съответствие с новите реалности създава обществена потребност от преоценка на възможностите на възрастните хора като ресурс в развитието и на по-широкото им социално включване в различни сфери на живота. На дневен ред все повече излиза въпросът за хармонизирането на взаимоотношенията между различните генерации, за равнопоставения им достъп до ресурсите на обществото и участието им в развитието, за взаимното уважение, разбирателство и сътрудничество между тях като част от обществената атмосфера, стимулираща обществения напредък.

Най-старият континент старее най-бързо и е в активна позиция пред императивите на това предизвикателство. Прогнозите на Евростат сочат, че до 2050 г. населението на Европейския съюз на възраст 15–64 години ще намалее с 48 милиона, а съотношението на хората в трудоспособна възраст и тези в над трудоспособна възраст (над 65 г.) се очаква да намалее двойно: от 4:1 до 2:1.

Очертаващото се значително на брой население в третия жизнен цикъл в света и особено в Европа, се нуждае от обективна оценка на досегашната му роля като фактор за нарастване на общественото богатство и на достигнатия икономически растеж. Необосновано и несправедливо е то да бъде оставено да живее с комплекса, че приносът му в развитието се оспорва от най-различни гледни точки и да му се внушава, че то все повече се превръща в бремене на обществото. Новите концепции за мястото на остаряващото население в обществото се стремят да намерят съвременни решения на този въпрос, за да не се лишава от смисъл и обществено признание живота на едно цяло поколение.

Съвременното общество залага на подходи, чрез които да се осигурява балансираност, сътрудничество и взаимопомощ в отношенията между поколенията.

Един от приоритетите за развитието на населението като глобална и регионална политика е този за изграждането на **общество за всички възрасти**. Принципът за равнопоставеност по възраст е основополагащ в Стратегията на ООН по политиките за възрастните хора (Мадрид, 2002).